

باسمہ تعالیٰ
و انشاءً بامرہن السلاطین الخیرین

IMAM KHOMEINI
INTERNATIONAL UNIVERSITY

دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره)

مشخصات کلی، برنامه آموزشی و سرفصل های دروس

مقطع: دکتری

رشته: تاریخ و تمدن ملل اسلامی

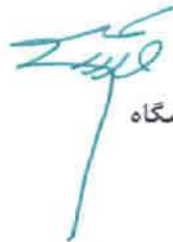
گروه آموزشی: تاریخ فرهنگ و تمدن ملل اسلامی

این برنامه براساس مصوبه جلسه ۲۰۰ شورای برنامه ریزی آموزش عالی مورخ ۱۳۶۹/۴/۱۷ مبنی بر ضرورت ایجاد رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی در دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) و مطابق مواد آیین نامه واگذاری اختیارات برنامه ریزی درسی به دانشگاه ها تهیه و تنظیم شده و در جلسه ۱۳۹۳/۴/۹ شورای دانشگاه به تصویب رسیده است.

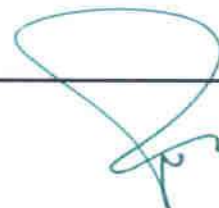

برنامه آموزشی رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی در مقطع دکتری که توسط گروه تاریخ و تمدن ملل اسلامی دانشکده علوم و تحقیقات اسلامی تهیه و تدوین شده بود، با اکثریت آراء، به تصویب شورای دانشگاه رسید و این برنامه از تاریخ تصویب لازم الاجرا است.
* هر نوع تغییر در برنامه آموزشی مجاز نیست، مگر آنکه به تصویب شورای دانشگاه برسد.

رأی صادره در جلسه ۱۳۹۳/۴/۹ دانشگاه در مورد برنامه آموزشی رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی در مقطع دکتری صحیح است و به واحدهای ذیربط ابلاغ شود.

رئیس دانشگاه

فصل اول

کلیات

تعریف رشته

دوره دکتری رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی عالی‌ترین سطح از مطالعات تاریخ و تمدن اسلامی در کشور است و طی آن دانشجویان تاریخ سیر تحولات سیاسی، تمدنی و فرهنگی اسلام و دستاوردهای گوناگون علمی، فرهنگی، تمدنی، سیاسی و اجتماعی جوامع مسلمان، در جغرافیای وسیع جهان اسلام، از بدو ظهور دین اسلام تا دوران معاصر را مورد مطالعه قرار می‌دهند و سهم ممتاز تحولات تاریخی، تمدنی و فرهنگی اسلام در میان دستاوردهای بشری را مورد پژوهش علمی قرار می‌دهند.

هدف رشته

۱. تربیت و تأمین نیروی انسانی لازم و متخصص برای تدریس در دانشگاه‌ها و دیگر مؤسسات عالی آموزشی؛
۲. تربیت و تأمین پژوهشگر و محقق در زمینه مطالعات عالی اسلامی در رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی؛
۳. تأمین نیروی انسانی لازم و متخصص برای رایزنی‌های فرهنگی در خارج کشور؛
۴. فراهم‌ساختن امکانات علمی و تحقیقاتی برای طرح و اجرای پروژه‌های پژوهشی (فردی یا جمعی) در زمینه تألیف و تصحیح کتب و مقالات و... و برگزاری سمینارها و کنگره‌های علمی و پژوهشی؛
۵. توسعه و ارتقاء سطح تحصیلات تکمیلی مطالعات تاریخ و تمدن ملل اسلامی در محافل دانشگاهی؛
۶. غنی‌سازی معارف اسلامی و تاریخی؛
۷. عرضه علمی اندیشه و فرهنگ اسلامی به محافل دانشگاهی و فرهیختگان جهان؛
۸. تربیت مدرس و محقق توانمند در حوزه مطالعات تاریخ و تمدن ملل اسلامی؛
۹. ارتقاء کیفیت پژوهشی در حوزه تاریخ و تمدن ملل اسلامی.

ضرورت و اهمیت رشته

ایران اسلامی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین کشورهای جهان اسلام، باید اهتمام ویژه‌ای به توسعه مطالعات تاریخی و معاصر اسلام در همه ابعاد سیاسی، علمی، فرهنگی و تمدنی بنماید و راهکار آن نیز ارتقای سطح و توسعه مطالعات این حوزه در محافل دانشگاهی کشور است. برنامه دوره دکتری تاریخ و ملل اسلامی بخش مهمی از این نیاز ضروری را تامین می‌نماید.

قابلیت‌ها، نقش و توانایی‌های دانش‌آموختگان

۱. توان تحقیق و نوآوری پژوهشی در عرصه‌های تاریخ و تمدن ملل اسلامی؛
۲. توان تدریس دروس تاریخ و تمدن ملل اسلامی در مراکز آموزش عالی و مؤسسات مختلف آموزشی؛
۳. توان بهره‌گیری از محتوای تخصصی مذکور در جهت تقویت بنیه علمی؛
۴. توان فعالیت‌های علمی و فرهنگی در محیط‌های بین‌المللی.

تعداد واحدهای درسی

برنامه دوره دکتری رشته تاریخ و تمدن ملل اسلامی دارای ۳۶ واحد به شرح ذیل است:

الف - دروس الزامی	۸ واحد
ب- دروس اختیاری	۱۰ واحد
ج - پایان‌نامه	۱۸ واحد
جمع	۳۶ واحد

جدول واحدهای درسی

الف - دروس الزامی

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	تعداد ساعت			پیش‌نیاز یا زمان ارائه درس
			نظری	عملی	جمع	
۱	روش تحقیق و مباحث نظری تاریخ	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۲	تاریخ تعلیم و تربیت در تمدن اسلامی با تأکید بر تحولات معاصر	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۳	جغرافیای تاریخی جهان اسلام	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۴	سیر اندیشه سیاسی و اجتماعی در اسلام	۲	۲	-	۳۲	ندارد

ب - دروس اختیاری

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد	تعداد ساعت			پیش‌نیاز یا زمان ارائه درس
			نظری	عملی	جمع	
۱	تاریخ سیاسی سرزمین‌های شرقی خلافت اسلامی	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۲	تاریخ سیاسی سرزمین‌های غربی خلافت اسلامی	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۳	تاریخ سیاسی، اجتماعی جهان اسلام در دوران معاصر	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۴	تاریخ سیاسی اسلام در شبه قاره هند و خاور دور	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۵	تاریخ سیاسی اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۶	تاریخ سیاسی اسلام در آناتولی، بالکان و اروپا	۲	۲	-	۳۲	ندارد
۷	تاریخ اجتماعی سرزمین‌های	۲	۲	-	۳۲	ندارد

اسلامی						
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تاریخ زنان در تمدن اسلامی	۸
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تاریخ اقتصادی جهان اسلام	۹
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تاریخ تشکیلات در تمدن اسلامی	۱۰
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تاریخ هنر و معماری در تمدن اسلامی	۱۱
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تاریخ علم در تمدن اسلامی	۱۲
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تاریخ فرق و مذاهب اسلامی	۱۳
ندارد	۳۲	-	۲	۲	مطالعات اسلامی در غرب	۱۴
ندارد	۳۲	-	۲	۲	میراث ادبی جهان اسلام	۱۵
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تاریخ تحلیلی صدر اسلام	۱۶
ندارد	۳۲	-	۲	۲	تعامل فرهنگی و تمدنی اسلام و ایران	۱۷

تذکر: از مجموع ۳۴ واحد فوق، انتخاب ۱۰ واحد ضروری است.

فصل دوم

سرفصل‌های دروس پایه و تخصصی

۱. عنوان درس: روش تحقیق و مباحث نظری در تاریخ

- تعداد واحد: ۲ واحد
- نوع واحد: نظری
- نوع درس: الزامی
- پیش‌نیاز: ندارد
- هدف: آشنایی دانشجویان با روش‌های تحقیق در تاریخ و موضوعات مهم در فلسفه نقدی و جوهری تاریخ

سرفصل‌های درس

- بررسی مهم‌ترین موضوعات در طرح‌نامه تحقیق؛
- مولفه‌ها و پیامدهای روش‌شناسی تحقیق مبتنی بر رهیافت‌های تحصیلی/اثبات‌گرایی؛ تفسیری؛ انتقادی، هنجاری؛
- تعریف و بررسی اعتبار معرفت به واقعیت تاریخی؛
- معرفی و بررسی انواع روش‌های تحقیق کمی و تحقیق کیفی؛
- مسئله «تبیین» در انواع رویکردهای تحقیق تحصیلی/تفسیری/انتقادی؛
- نسبت رویکردهای معرفت‌شناسی و روش‌شناسی با تحقیق در حوزه علم تاریخ با توجه به موضوع و هدف آن؛
- مسئله‌ها در علم تاریخ (تاریخ و زمان، تاریخ و ایدئولوژی، تاریخ و اخلاق، تاریخ و روایت، تاریخ و متن، تاریخ و بافت، تاریخ و زبان، تاریخ و انواع تبیین)؛
- رویکردهای جدید در علم تاریخ و روش‌های نوین تاریخ‌نگاری؛
- رویکردهای میان‌رشته‌ای و رشته تاریخ.

منابع درس

- ♦ مداخل مرتبط در دایره‌المعارف‌های معتبر.

♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله فلسفه تاریخ؛ نگاهی به دیدگاه‌های رایج در فلسفه معاصر تاریخ اثر آر. ف.، اتکینسون، رساله تاریخ؛ جستاری در هرمنوتیک تاریخ اثر بابک احمدی، فلسفه تاریخ؛ مجموعه مقالات از دایره‌المعارف فلسفه اثر پل ادواردز، روش‌های کاربردی تحقیق اثر مصطفی ازکیا و علی‌رضا دربان آستانه، فلسفه تحلیلی در قرن بیستم اثر اورام استرول، درآمدی بر تاریخ‌پژوهی اثر مایکل استنفورد، درآمدی بر فلسفه تاریخ (هستی‌شناسی، شناخت‌شناسی، روش‌شناسی) اثر مایکل استنفورد، تاریخ و نظریه اجتماعی اثر پیتر برک، تاریخ در ترازو اثر عبدالحسین زرین‌کوب، پارادایم‌شناسی علوم انسانی اثر برایان فی، مفهوم کلی تاریخ اثر آر. جی. کالینگوود، تبیین در علوم اجتماعی اثر عبدالکریم سروش، بنیادهای علم تاریخ اثر سی. بی. مکالا.

۲. عنوان درس: تاریخ تعلیم و تربیت در تمدن اسلامی با تاکید بر تحولات معاصر

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

نوع درس: الزامی

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی تحلیلی و انتقادی با تاریخ نهاد تعلیم و تربیت در سرزمین‌های اسلامی و سیر تحولات آن، به‌ویژه در دوره معاصر.

سرفصل‌های درس

بررسی تحلیلی تلقی مسلمانان از تعلیم و تربیت؛

رویکردهای متفکران مسلمان در تعلیم و تربیت؛

فلسفه تعلیم و تربیت در اسلام؛

تحلیلی از ادوار تاریخی تعلیم و تربیت در تمدن اسلامی؛

بررسی تحلیلی شیوه‌ها، محتوا و نهادهای آموزشی مسلمانان در تمدن اسلامی؛

زنان و تعلیم و تربیت در تمدن اسلامی؛

روابط نهاد تعلیم و تربیت و نهاد قدرت؛

بررسی رابطه نهاد تعلیم و تربیت با سایر نهادهای اجتماعی در تمدن اسلامی؛

بررسی چگونگی ورود نظام تعلیم و تربیت نوین به کشورهای اسلامی و سیر استقرار و گسترش آن؛

بررسی تحلیلی مواجهه نظام تعلیم و تربیت سنتی و متفکران مسلمان با نظام تعلیم و تربیت نوین و چالش‌های فیما بین دو نظام؛

گزارشی تحلیلی از وضعیت کنونی تعلیم و تربیت در کشورهای اسلامی.

منابع درس

♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله تاریخ آموزش در اسلام اثر شلبی، نهاد آموزش اسلامی اثر منیرالدین احمد، تاریخ الجامعات الکبری اثر غنیمه، سیر آرای تربیتی در تمدن اسلامی اثر ماجد عرسان کیلانی، فلسفه تربیت اسلامی اثر ماجد عرسان کیلانی، مکتب‌ها و گرایش‌های تربیتی در تمدن اسلامی اثر سعید اسماعیل علی و محمد جواد رضا، آموزش، دین و گفتمان اصلاح فرهنگی در دوران قاجار اثر مونیکا ام. رینگر، مدارس جدید در دوره قاجاریه اثر اقبال قاسمی پویا، تاریخ فرهنگ ایران اثر عیسی صدیق، آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن (همه مجلدات) اثر جمعی از

نویسندگان، حیات یحیی اثر یحیی دولت آبادی، اصلاح التعليم فی السعودیه اثر احمد محمد عیسی، تطور نظام التعليم فی السعودیه اثر حمدان احمد الغامدی، التریبه العربیه: المؤسسات و الممارسات زیرنظر مؤسسه آل البیت.

- ♦ مداخل مرتبط در دایره المعارف اسلام و دایره المعارف نوین جهان اسلام.
- ♦ منابع لاتین مرتبط با این حوزه از جورج مقدیسی، طیباوی.

۳. عنوان درس: جغرافیای تاریخی جهان اسلام

← تعداد واحد: ۲

← نوع واحد: نظری

← نوع درس: الزامی

← پیش نیاز: ندارد

← هدف: شناخت جغرافیای تاریخی جهان اسلام، بررسی و شناخت تحلیلی تحولات تاریخی جهان اسلام در بستر جغرافیایی آن‌ها، سیر تحولات جغرافی‌نگاری اسلامی و منابع این حوزه.

سرفصل‌های درس

علم جغرافیا، از عهد باستان (به‌ویژه یونان و ایران) تا تمدن اسلامی، تعاریف و اصطلاحات جغرافی‌نگاری اسلامی، مکاتب جغرافیایی و بسترهای معرفت‌شناسانه آن، رابطه جغرافیا با دیگر علوم؛

شناخت و بررسی بستر جغرافیایی جهان اسلام، اقلیم‌ها و آب و هوای مناطق مختلف، شناخت بسترهای جغرافیای انسانی و طبیعی و نقش بستری آن‌ها در تحولات سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و علمی جهان اسلام؛
بررسی اشکال پراکندگی جمعیت، رویه‌های زیستی، یکجانشینی و کوچ‌نشینی و شهرها و راه‌ها در جهان اسلام.

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله المسالک و الممالک اثر ابن‌خردادبه، البلدان اثر یعقوبی، أعلام النفیسه اثر ابن‌رسته.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله جغرافیای تاریخی جهان اسلام اثر مورس لومبارد، ایران اثر اکارت اهلرز.

۴. عنوان درس: سیر اندیشه سیاسی و اجتماعی در اسلام

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: الزامی
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: مطالعه و تحقیق در باب زمینه‌های تکوین اندیشه‌های سیاسی و اجتماعی در جهان اسلام و نقش آن‌ها در تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی.

سرفصل‌های درس

مطالعه و تحقیق درباره:

- خاستگاه مسأله خلافت و امامت در کلام وحی و سنت پیامبر (ص)؛
- کیفیت پیدایش نخستین آراء سیاسی گروه‌هایی نظیر خوارج، مرجئه، اشاعره، معتزله و شیعه؛
- نظریات و آراء سیاسی و اجتماعی اندیشمندانی نظیر ماوردی، ابوبکر باقلانی، غزالی، ابن تیمیه، فارابی، ابن سینا، خواجه نظام‌الملک، خواجه نصیرالدین طوسی، ابوبکر طرطوشی، سیدجمال اسدآبادی، محمد عبده، کواکبی، رشید رضا، حسن‌البننا، شیخ محمدحسین نائینی؛
- دیدگاه‌های مختلف اندیشمندان مسلمان در باب موضوعاتی مانند ساختار حکومت، ویژگی‌های خلیفه، امام، سلطان و کیفیت انتخاب یا انتصاب، همچنین وظایف و اختیارات آن‌ها و...

منابع درس

- ♦ آثار سیاسی و اجتماعی اندیشمندان مسلمان از جمله السیاسه الشرعیه اثر ابن تیمیه، تنبیه الامه و تنزیه المله اثر شیخ محمدحسین نائینی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله سیری در اندیشه سیاسی عرب اثر حمید عنایت، نظام سیاسی و دولت در اسلام اثر داوود فیرحی.
- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.

۱. عنوان درس: تاریخ سیاسی سرزمین‌های شرقی خلافت اسلامی

← تعداد واحد: ۲

← نوع واحد: نظری

← نوع درس: اختیاری

← پیش نیاز: ندارد

← هدف: مطالعه و تحقیق در باب تاریخ سیاسی اسلام، زمینه‌ها و کیفیت پیدایش، استمرار و اقتدار حکومت‌ها در سرزمین‌های شرقی جهان اسلام و عوامل انحطاط و علل انقراض آن‌ها.

سرفصل‌های درس

بررسی و تحقیق درباره:

- زمینه‌های پیدایش، تحولات سیاسی، اقتدار و فروپاشی خلافت‌های اموی و عباسی،
- زمینه‌های شکل‌گیری، قوام و زوال حکومت‌هایی نظیر: طاهریان، صفاریان، سامانیان، آل‌بویه، سلجوقیان، ایلخانان، صفویان، غوریان، مغولان هند و...

منابع درس:

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله تاریخ طبری، تاریخ یعقوبی، اخبار الطوال دینوری، تجراب الامم ابن مسکویه، تاریخ جهانگشای جوینی، جامع التواریخ همدانی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف.
- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.

۲. عنوان درس: تاریخ سیاسی سرزمین‌های غربی خلافت اسلامی

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: الزامی
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: بررسی تحلیلی اهم مسایل و تحولات سرزمین‌های غرب جهان اسلام.

سرفصل‌های درس

نگاهی به تحولات سیاسی و اجتماعی و بررسی روند رخدادها، زمینه‌ها و پیامدهای تحولات در سرزمین‌های شام، مصر، مغرب، اندلس، شرق، غرب و مرکز آفریقا، از ورود اسلام تا ورود مدرنیته به این سرزمین‌ها، با تکیه بر ویژگی‌های جغرافیایی، ممیزات بوم‌شناختی، اقلیم، جغرافیای انسانی و قوم‌شناسی و شاخص‌های فرهنگی هر سرزمین.

منابع درس

- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.
- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله العبر، الکامل، المغرب، الاحاطه.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های عربی، انگلیسی و فرانسه از جمله آثار احمد امین، جابری، عبدالمجید شرفی، حسین مونس، محمد ارکون، محمد الطالبي، یوسف العش.

۳. عنوان درس: تاریخ سیاسی، اجتماعی جهان اسلام در دوران معاصر

← تعداد واحد: ۲

← نوع واحد: نظری

← نوع درس: اختیاری

← پیش نیاز: ندارد

← هدف: مطالعه و تحقیق در باب تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جهان اسلام در دوران معاصر.

سرفصل‌های درس

بررسی و تحقیق درباره:

- اوضاع و تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشورهای مسلمان نظیر عراق، عربستان سعودی، ترکیه، مصر، لیبی، سوریه، لبنان، یمن، پاکستان، افغانستان، اندونزی و مالزی و... در دوران معاصر؛

- کیفیت ظهور و تحولات مواضع اعتقادی و سیاسی و ویژگی‌های جنبش‌های سیاسی، اجتماعی و مذهبی معاصر نظیر: وهابیت، سنوسی، مهدی‌سودانی و... در سرزمین‌های اسلامی؛

- اوضاع اجتماعی اقلیت‌ها و مهاجران مسلمان در کشورهای غیراسلامی و نگاه امروزی غیرمسلمانان به اسلام، مسلمان و کشورهای اسلامی.

منابع درس:

- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله بناه النهضه العربیه اثر جرجی زیدان، تاریخ مشروطه ایران اثر احمد کسروی، گرایش‌های سیاسی در جهان عرب اثر مجید خدوری.

۴. عنوان درس: تاریخ سیاسی اسلام در شبه قاره هند و خاور دور

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: اختیاری
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: مطالعه و تحقیق در باب کیفیت ورود اسلام به شبه قاره هند و خاور دور، حیات سیاسی اسلام در آن مناطق و نقش آن در تحولات سیاسی.

سرفصل‌های درس

- بررسی و تحقیق درباره:
- کیفیت ورود اسلام به شبه قاره هند در عصر خلفا (خلفای راشدین، اموی و عباسی)؛
- پیش‌روی اسلام در دره سند و کابل از طریق تجارت و جهاد؛
- نقش دولت‌های غزنوی، غوریان و مغولان هند در گسترش اسلام در شبه قاره هند؛
- حاکمیت‌های محلی مسلمان در هند مانند عادلشاهیان، بهمنیان دکن و... و روابط آنان با سایر سرزمین‌های اسلامی؛
- نقش مسلمانان در جنبش استقلال هند؛
- کیفیت ورود و گسترش اسلام و حیات آن در خاور دور، اندونزی و...

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله تاریخ مبارکشاهی اثر یحیی‌بن‌احمد سرهندی، تاریخ فیروزشاهی اثر ضیاءالدین برنی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف مانند سرزمین هند اثر علی‌اصغر حکمت، اسلام و فرهنگ و علوم اسلامی در چین اثر ژاک گوسولت و بدرالدین حی.
- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.

۵. عنوان درس: تاریخ سیاسی اسلام در آسیای مرکزی و قفقاز

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: اختیاری
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: مطالعه و تحقیق در باب کیفیت ورود اسلام به آسیای مرکزی و قفقاز، حیات سیاسی اسلام در آن مناطق و نقش آن در تحولات سیاسی و نقش تحولات سیاسی این مناطق در حیات سیاسی اسلام.

سرفصل‌های درس

- بررسی و تحقیق درباره:
- کیفیت فتح مناطق قفقاز و آسیای مرکزی در عهد خلافت‌های اسلامی؛
- نحوه اداره قفقاز و آسیای مرکز در عهد خلافت‌های اسلامی؛
- حکومت‌های محلی در مناطق مختلف قفقاز و آسیای مرکزی از پیدایش زمینه‌های شکل‌گیری حکومت‌های نیمه‌مستقل محلی تا شکل‌گیری حکومت‌های مستقل فرامنطقه‌ای.

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف.
- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.

۶. عنوان درس: تاریخ سیاسی اسلام در آناتولی، بالکان و اروپا

- تعداد واحد: ۲
- نوع واحد: نظری
- نوع درس: اختیاری
- پیش نیاز: ندارد
- هدف: بررسی تحلیلی اهم مسایل و تحولات سرزمین‌های آناتولی و بالکان و فراز و فرود اسلام در قاره اروپا.

➤ سرفصل‌های درس

نگاهی به تحولات سیاسی و اجتماعی و بررسی روند رخدادها، زمینه‌ها و پیامدهای تحولات در سرزمین‌های آناتولی، بالکان و شرق و مرکز اروپا از ورود اسلام تا عصر مدرن، با تکیه بر ویژگی‌های جغرافیایی، ممیزات بوم‌شناختی، اقلیم، جغرافیای انسانی و قوم‌شناسی و شاخص‌های فرهنگی هر سرزمین.

منابع درس

- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.
- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان عربی و ترکی عثمانی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های عربی، انگلیسی، ترکی استانبولی و فرانسه.

۷. عنوان درس: تاریخ اجتماعی سرزمین‌های اسلامی

← تعداد واحد: ۲

← نوع واحد: نظری

← نوع درس: اختیاری

← پیش نیاز: ندارد

← هدف: ایجاد فضای مناسب برای مطالعات تاریخ اجتماعی در حوزه تمدن اسلامی، شناخت جنبه‌های مختلف حیات اجتماعی ملل مسلمان در طول تاریخ، کاربست پژوهش‌ها و روش‌های پژوهشی مطالعات اجتماعی در شناخت بهتر تاریخ و تمدن ملل اسلامی.

سرفصل‌های درس

بررسی و شناخت مهم‌ترین جنبه‌های حیات اجتماعی ملل مسلمان در طول تاریخ؛ بررسی مفاهیم و شیوه‌های پژوهش در مطالعات تاریخ اجتماعی اسلام؛ بررسی اهم جنبه‌های حیات اجتماعی ملل مسلمان در سرزمین‌های مختلف اسلامی مانند باورهای عامیانه، خوراک و پوشاک، آداب و رسوم، بهداشت فردی و جمعی، مفهوم خانه و خانه‌سازی، مراسم‌های اجتماعی چون جشن‌ها و عزاداری‌ها، اوقات فراغت و بازی‌ها و سرگرمی‌ها، ادبیات عامیانه.

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله صبح الأعشى اثر قلقشندی، المواعظ و الاعتبار یا خطط اثر مقریزی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله تاریخ اجتماعی ایران اثر مرتضی راوندی.
- ♦ مداخل مرتبط در دایره‌المعارف‌های معتبر.

۸. عنوان درس: تاریخ زنان در تمدن اسلامی

- تعداد واحد: ۲
- نوع واحد: نظری
- نوع درس: اختیاری
- پیش نیاز: ندارد
- هدف: آشنایی تحلیلی و انتقادی با تاریخ زنان در سرزمین‌های اسلامی و نقش و جایگاه آنان در تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی تمدن اسلامی و عوامل تأثیرگذار بر آن.

سرفصل‌های درس

- بررسی جایگاه زنان در ادبیات دینی؛
- زمینه‌ها و عوامل تأثیرگذار در صورت‌بندی جایگاه زنان در سرزمین‌های اسلامی قبل از ورود مدرنیته؛
- حیات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، آموزشی و فرهنگی زنان در سرزمین‌های اسلامی قبل از ورود مدرنیته؛
- مدرنیته و بررسی تأثیرات آن در صورت‌بندی جدید جایگاه زنان در کشورهای اسلامی (ایران، ترکیه عثمانی، مصر و...)
- حیات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، آموزشی و فرهنگی زنان در کشورهای اسلامی در دوره معاصر (از ورود مدرنیته به بعد)؛
- چالش‌های سنت‌گرایان و تجددخواهان و علل آن درباره جایگاه زنان در کشورهای اسلامی در دوره معاصر؛
- فمینیسم و سیر تاریخی پیدایش و گسترش آن در کشورهای اسلامی در دوره معاصر.

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله منابع و مراجع حدیثی، فقهی و تفسیری.
- ♦ تاریخ‌های عمومی، محلی و کتاب‌های شرح حال و طبقات.
- ♦ مداخل مرتبط در دایره‌المعارف انگلیسی زنان جهان اسلام.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف.

۹. عنوان درس: تاریخ اقتصادی جهان اسلام

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: اختیاری
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: آشنایی دانشجویان و محققان حوزه مطالعات تاریخ و تمدن ملل اسلامی با تاریخ اقتصادی جهان اسلام، تحولات و جنبه‌های مختلف حیات اقتصادی جوامع اسلامی و تأثیر آن بر سایر جنبه‌های تاریخ تمدن اسلامی.

سرفصل‌های درس

- بررسی و شناخت بسترها و منابع اقتصادی جهان اسلام؛
- بررسی جنبه‌های مختلف حیات اقتصادی جهان اسلام و فرایند و اشکال تولید؛
- شناخت توان و حیات تجاری سرزمین‌های اسلامی و بازارهای مختلف؛
- بررسی میزان درآمدهای طبقات اجتماعی در جوامع مختلف و نقش آنان در حیات اقتصادی هر منطقه؛
- بررسی مفاهیم و اصطلاحات مرتبط با تاریخ اقتصادی و تشکیلات مالی در ادوار و مناطق مختلف جهان اسلام و نحوه گردش مالی در جهان اسلام؛
- تحلیل تاریخی تأثیر عوامل و انگیزه‌های اقتصادی بر تحولات مختلف تاریخ اسلام؛
- بررسی اصناف و گروه‌های مرتبط با حیات اقتصادی جوامع اسلامی.

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله کتاب الخراج و صناعة الكتابه اثر قدامه بن جعفر، الأوزان و الأکیال اثر مقریزی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله اصناف در عصر عباسی اثر الشیخلی، مالیات سرانه و تأثیر آن در گرایش به اسلام اثر دانیل دنت.

۱۰. عنوان درس: تاریخ تشکیلات در تمدن اسلامی

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: اختیاری
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: آشنایی دانشجویان و محققان این حوزه با مباحث پژوهشی در زمینه نظام‌های اداری و حکومتی در تاریخ و تمدن اسلامی.

سرفصل‌های درس

مطالعه و بررسی نظام اداری و حکومتی جهان اسلام؛ شناخت زیربناهای نظری و سنتی (مربوط به ملل و جوامع پیش از اسلام) شکل‌گیری ادارات اسلامی؛ شناخت مفاهیم مرتبط با نظام حاکمیت اسلامی مانند خلافت و سلطنت و بررسی تطور تاریخی آن‌ها؛ بررسی دیوان‌ها و ادارات در ادوار و سرزمین‌های مختلف اسلامی و کارکردهای آن‌ها؛ بررسی و ریشه‌شناسی اصطلاحات مرتبط با نظام اداری و کاربردهای آن‌ها.

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله الأحكام السلطانية اثر ماوردی، آثار الوزراء اثر ابن‌نظام عقیلی، الفخری فی الآداب السلطانية اثر ابن‌طباطبا (ابن‌طقطقی).
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری اثر آدام متر، اصطلاحات دیوانی دوره غزنوی و سلجوقی اثر حسن انوری.

۱۱. عنوان درس: تاریخ هنر و معماری در تمدن اسلامی

- تعداد واحد: ۲
- نوع واحد: نظری
- نوع درس: اختیاری
- پیش نیاز: ندارد
- هدف: مطالعه و بررسی تاریخ هنر و معماری اسلامی به عنوان یکی از بارزترین جلوه‌های تمدن و فرهنگ ملل مسلمان.

سرفصل‌های درس

آشنایی با تاریخ هنر و معماری اسلامی؛
مبانی زیباشناسی، مباحث معناشناسی و موضوع نمادها و مفاهیم آن‌ها در تمدن و فرهنگ اسلامی و نحوه کاربرد و عینیت یافتن آن‌ها در قالب آثار معماری و هنری اسلامی؛
بررسی تاریخ هنر و معماری اسلامی و شناخت آثار برجسته و گوناگون این حوزه در سرزمین‌های مختلف اسلامی و موزه‌های جهان؛
تحلیل اشکال و جلوه‌های هنر اسلامی؛
بررسی اشکال مختلف معماری اسلامی و هنرهای مختلف و صنایع دستی، مجسمه‌سازی، سفال‌گری، فلزکاری، هنرهای مرتبط با چوب، هنرهای مرتبط با پارچه و انواع بافته‌ها، هنرهای نمایشی و ادبیات آن؛
بررسی موضوع انگیزه‌های خلق آثار هنری و ارتباط اشکال هنر و شکوفایی هنری هر دوره با مسائل مختلف اجتماع و بستر خلق آثار؛
آشنایی با متون و منابع کهن در زمینه بررسی تاریخ هنر اسلامی و نحوه استفاده از آن‌ها و بررسی مطالعات اخیر در این حوزه و انگیزه‌ها و نظریه‌های مرتبط.

منابع درس

- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله تاریخ هنر اسلامی اثر کریستین پرایس، هنر اسلامی اثر دیوید تالبوت ریس، شکل‌گیری هنر اسلام اثر اولگ گرابار.

۱۲. عنوان درس: تاریخ علم در تمدن اسلامی

- تعداد واحد: ۲
- نوع واحد: نظری
- نوع درس: اختیاری
- پیش نیاز: ندارد
- هدف: آشنایی تحلیلی و انتقادی با تاریخ علوم دینی و غیردینی در تمدن اسلامی و سیر تحولات آن و عوامل تأثیرگذار بر آن.

سرفصل‌های درس

- بررسی تحلیلی تلقی مسلمانان از علم و علل آن؛
نگاهی به تاریخ‌نگاری علم نزد مسلمانان؛
- بررسی تحلیلی چگونگی شکل‌گیری علوم دینی نزد مسلمانان و سیر تحول و فراز و فرودهای هر یک از علوم دینی و علل آن؛
- تحلیل طبقه‌بندی‌های علوم نزد مسلمانان؛
- نهضت ترجمه و تأثیر آن در شکل‌گیری علوم غیردینی در تمدن اسلامی؛
- بررسی سیر تحول و فراز و فرودهای هر یک از علوم غیردینی در تمدن اسلامی (طب، داروشناسی، ریاضیات، نجوم، کیمیا، علم‌الحیل و...)
- بررسی پارادایم‌های حاکم بر علوم غیردینی نزد اندیشمندان مسلمان؛
- جامعه‌شناسی رشد و افول علم در تمدن اسلامی؛
- بررسی تحلیلی و انتقادی سهم و جایگاه مسلمانان در علوم غیردینی؛
- علل رکود و عقب‌ماندگی مسلمانان در علوم غیردینی پس از دوره طلایی تمدن اسلامی و بررسی زمینه‌ها و بسترهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی آن.

منابع درس

- ♦ منابع مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله الفهرست اثر ابن‌ندیم، طبقات الحکما اثر ابن‌جلجل، عیون الانبیا فی طبقات الاطبا اثر ابن‌ابی‌اصیبه، احصاء العلوم اثر فارابی، مفاتیح العلوم اثر خوارزمی، مقدمه اثر ابن‌خلدون، کشف الظنون عن اسامی الکتب و الفنون اثر حاجی خلیفه، الذریعه اثر آقابزرگ تهرانی، کشف اصطلاحات الفنون اثر تهانوی.
- ♦ آثار و تالیفات اندیشمندان مسلمان در شاخه‌های مختلف علوم غیردینی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط در حوزه تاریخ علم در تمدن اسلامی به زبان‌های فارسی، عربی و انگلیسی.

۱۳. عنوان درس: تاریخ فرق و مذاهب اسلامی

← تعداد واحد: ۲

← نوع واحد: نظری

← نوع درس: اختیاری

← پیش نیاز: ندارد

← هدف: بررسی سیر تحول اندیشه دینی در جهان اسلام در ابعاد فقهی و کلامی و تحلیل تأثیر و تأثر زمان و مکان بر آن.

سرفصل‌های درس

بررسی تحلیلی تحول اندیشه دینی در قرن اول و دوم هجری؛
بررسی زمینه‌های پیدایش و سیر تحول تاریخی فرق بزرگ کلامی همچون خوارج، مرجئه، شیعه، معتزله، اشاعره و... و مقایسه آن‌ها با یکدیگر؛
بررسی زمینه‌های پیدایش و سیر تحول تاریخی مذاهب بزرگ فقهی همچون شیعه جعفری، زیدی، مالکی، حنفی، شافعی، ظاهری و... و مقایسه آن‌ها با یکدیگر؛
بررسی زمینه‌های پیدایش و سیر تحول تاریخی فرق بزرگ صوفی همچون نقشبندیه، قادریه، کبرویه، یسویه، نوربخشیه و شاذلیه و مقایسه آن‌ها با یکدیگر؛
بررسی زمینه‌های پیدایش و سیر تحول تاریخی فرق نوپدید در قرون اخیر جهان اسلام، به‌ویژه جریان‌های سلفی و نومعتزلی و مقایسه آن با یکدیگر.

منابع درس

- ♦ مداخل مرتبط در دائره‌المعارف‌های معتبر.
- ♦ منابع مرتبط با هر حوزه به زبان عربی از جمله المقالات و الفرق، مقالات الاسلامیین، الملل و النحل، الفصل، الفرق بین الفرق.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های فارسی، عربی، انگلیسی و فرانسه.

۱۴. عنوان درس: مطالعات اسلامی در غرب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

نوع درس: اختیاری

پیش نیاز: ندارد

هدف: مطالعه زمینه‌ها و حوزه‌های مطالعاتی شرق‌شناسان و اسلام‌شناسان غربی و شناخت آثار، انگیزه‌ها و نظریات آن‌ها.

سرفصل‌های درس

بررسی مفاهیم غرب و شرق؛

مطالعه نحوه آغاز ارتباط جهان غرب با جهان اسلام؛

مطالعه نحوه آغاز مطالعات اسلامی در غرب و انگیزه‌های نخستین پیشگامان و رابطه این مطالعات با مطالعات شرق‌شناسی و میراث شرق‌شناسان؛

بررسی سیر تحول مطالعات اسلامی در غرب و نقش انگیزه‌های مختلف در این تحولات؛

بررسی آراء و نظریات اسلام‌شناسان غربی و آثار و حوزه‌های پژوهشی ایشان؛

بررسی مطالعات اسلامی در دنیای امروز و ماهیت این نوع مطالعات و دستاوردهای آن.

منابع درس

- ♦ آثار مستشرقان و اسلام‌شناسان از جمله تاریخ الادب العربی اثر کارل بروکلمان، نجوم الفرقان اثر گوستاو فلوگل، مجله انجمن شرق‌شناسی آلمان معروف به ZDMG از ۱۸۴۷ تا ۱۹۷۹.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه به زبان‌های مختلف از جمله مطالعات اسلامی در غرب انگلیسی زبان اثر مرتضی اسعدی، شرق‌شناسی اثر ادوارد سعید.

۱۵. عنوان درس: میراث ادبی جهان اسلام

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: اختیاری
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: آشنایی با اهم موضوعات ادبی و حوزه‌های آن‌ها در فرهنگ و تمدن اسلامی و سرچشمه‌ها و ارزش فرهنگی و تاریخی هر کدام.

سرفصل‌های درس

بررسی مهم‌ترین حوزه‌ها و آثار ادبی میراث اسلامی در زبان‌های مختلف اسلامی و طی ادوار مختلف، به‌عنوان جزئی مهم از تاریخ فرهنگ اسلامی؛
بررسی زمینه‌های خلق آثار ادبی و انگیزه‌ها و بستر اجتماعی آن‌ها؛
بررسی روابط خالقان آثار ادبی و ادیبان با نظام حاکمیت و قدرت؛
بررسی ارزش تاریخی و تمدنی این آثار و میزان اشکال بهره‌بردن از آن‌ها برای مطالعه بهتر تاریخ و تمدن اسلامی؛
بررسی تحولات معاصر در ادبیات ملل مسلمان و تأثیرپذیری آن از مدرنیسم و نظریات جدید.

منابع درس

- ♦ منابع ادبی جهان اسلام از جمله لسان العرب اثر ابن‌منظور، العقد الفرید اثر ابن‌عبدربه، الأغانی اثر ابوالفرج اصفهانی.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط با این حوزه از جمله تاریخ التراث العربی اثر فؤاد سزگین، تاریخ ادب العربی اثر شوقی ضیف، تاریخ ادبیات ایران اثر ادوارد براون.
- ♦ شاهنامه فردوسی، تاریخ بیهقی، دیوان‌ها و آثار مختلف ادبی شاعران و نویسندگان، خاطرات بزرگان و مجموعه رسائل ادبی مختلف.

۱۶. عنوان درس: تاریخ تحلیلی صدر اسلام

- ← تعداد واحد: ۲
- ← نوع واحد: نظری
- ← نوع درس: اختیاری
- ← پیش نیاز: ندارد
- ← هدف: آشنایی تحلیلی و انتقادی با تاریخ جاهلیت، دوران پیامبر، خلفای راشدین و بنی‌امیه.

سرفصل‌های درس

بررسی تحلیلی و انتقادی تاریخ و تمدن شبه جزیره عربستان پیش از اسلام؛
بررسی تحلیلی زندگانی پیامبر (ص) و تاریخ اسلام در عصر پیامبر؛
بررسی تحلیلی و انتقادی تاریخ اسلام در عصر خلفای راشدین؛
بررسی تحولات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی سرزمین‌های اسلامی در دوران امویان.

منابع درس

- ♦ منابع اولیه این دوره مانند سیره ابن هشام، سیره ابن اسحاق، المصنف عبدالرزاق، الاضنام ابن کلبی، المغازی واقدی، الطبقات الکبری ابن سعد، تاریخ طبری، انساب الاشراف بلاذری، تاریخ یعقوبی، مروج الذهب مسعودی، الفتوح ابن اعثم، الروض الانف سهیلی، البدایه والنهایه ابن کثیر، الکامل ابن اثیر، عیون الاثر ابن سید الناس، تاریخ ابن خیاط، المحبر ابن حبیب، المنمق فی اخبار قریش ابن حبیب، جمهره نسب قریش و اخبارها زبیرین بکار، تاریخ المدینه ابن شبه و اخبار مکه ازرقی.
- ♦ منابع پژوهشی جدید و آثار اسلام شناسان غربی در این حوزه
- ♦ مدخل‌های مربوط در دایره المعارف اسلام به زبان انگلیسی

۱۷. عنوان درس: تعامل فرهنگی و تمدنی اسلام و ایران

← تعداد واحد: ۲

← نوع واحد: نظری

← نوع درس: اختیاری

← پیش نیاز: ندارد

← هدف: مطالعه و تحقیق در باب تأثیر و تأثر اسلام و ایران در عرصه فرهنگ و تمدن.

سرفصل‌های درس

بررسی و تحقیق درباره:

- تأثیر اسلام بر تحولات مذهبی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه ایرانی؛
- تأثیر فرهنگ و تمدن ایرانیان بر ساختار سیاسی و تحولات اجتماعی و فرهنگی جهان اسلام.

منابع درس:

- ♦ منابع این حوزه مانند آثار ابن مقفع و آثار جاحظ.
- ♦ پژوهش‌های مرتبط در این حوزه مانند آثار محمدمحمدی ملایری، چالش میان فارسی و عربی اثر آذرتاش آذرنوش.

